

94(477)

К 84

«СМОЛОСКИП»

94(477)

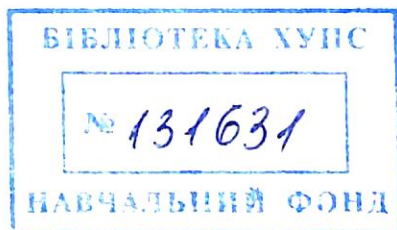
К 84

КРУТИ

ЗБІРКА У ПАМ'ЯТЬ ГЕРОЇВ КРУТ

Видання друге

Упорядники
Осип і Надія Зінкевичі

Київ
«СМОЛОСКИП»
2017

ББК 63.3(4УКР)611я43

К-84

29 січня 1918 року відбулася надзвичайно трагічна подія в українській історії — бій під Крутами. Уряд УНР, опинившись без війська, кинув на протистояння з російською армією, що йшла на Київ, кілька сотень погано озброєних українських студентів та гімназистів. Майже всі вони полягли у нерівному бою. Цей бій отримав величезне символічне значення — і саме його намагалися розкрити упорядники цієї книги.

До збірки «Крути», виданої «Смолоскипом» до 100-річчя бою, увійшли найрізноманітніші матеріали. Це й історичні матеріали та статті, в яких розкривається хід та причини трагедії, і художні твори, але насамперед — публіцистика різних часів. Найцінніша частина книги — спогади нечисленних учасників бою, яким вдалося вижити.

Багато матеріалів, узятих із важкодоступних діаспорних видань. Книга розрахована на широке коло читачів, зокрема молодь.

*Упорядники Осип і Надія Зінкевичі
Художнє оформлення Уляни Мельникової*

*Видання здійснено завдяки фінансовій підтримці
Видавничого Фонду Ірини Турченко
(нар. 1926 р. на Холмщині — пом. 2008 р. в Канаді)*

ISBN 978-617-7173-69-3

© «Смолоскип», 2017

ЗМІСТ

Легенда Крут. <i>Осип Зінкевич</i>	5
Про збірник «Крути»	10
Чому Крути? <i>Іван Ільєнко</i>	11
Бій під Крутами. <i>Володимир Янів</i>	52

СПОГАДИ

Січовики під Крутами. <i>Іван Шарій</i>	85
Свідчення про бій під Крутами. <i>Подорожній</i>	91
Крути. <i>Ігор Лоський</i>	95
Бій під Крутами. <i>Борис Монкевич</i>	106
День 29 січня 1918. <i>Михайло Михайлик</i>	117
Крути. <i>Степан Самійленко</i>	121
Бій під Крутами. <i>Аверкій Гончаренко</i>	124
Бій під Крутами. <i>Левко Лукасевич</i>	133

НА АСКОЛЬДОВІЙ МОГИЛІ ПОХОВАЛИ ЇХ

Студенти, юнаки і гімназисти, які загинули в бою під Крутами	143
Залишилися живими	147
Похорони Крутянців. <i>Левко Лукасевич</i>	151
Промова біля Центральної Ради під час похорону Крутянців. <i>Михайло Грушевський</i>	155
Пам'яті юнаків-героїв, замордованих під Крутами. <i>Л. Старицька-Черняхівська</i>	156
Дорогою ціною. <i>Сергій Єфремов</i>	161
Плач за дітьми. <i>Володимир Дурдуківський</i>	163
Над свіжою могилою. <i>Валеріан Поліщук</i>	165
Микола Ганкевич, один з героїв Крут. <i>Лонгин Горбачевський</i>	166
Володимир Шульгин: він був увесь — любов до України. <i>Олена Леонтович</i>	167

ЛЕГЕНДА КРУТ

Культ Крут	171
Крути. <i>Улас Самчук</i>	174
Крути: народини нового українця. <i>Євген Маланюк</i>	178

На Аскольдовій горі. <i>Олексій Шевченко</i>	197
Пам'ятати про Крути! <i>Богдан Кравців</i>	199
Їх було триста. <i>Любомир Винар</i>	202
В роковини Крут. <i>Осип Зінкевич</i>	204
Чи потрібні нам другі Крути? <i>Юрій Дивнич</i>	206
Січень — місяць української молоді	210
Звернення ЦЕСУС-у	212
Наші Тернопіли. <i>Ростислав Єндик</i>	214
Великий січень. <i>Василь Михальчук</i>	217
І ваші очі сяяли вічністю... <i>Богдан Рубчак</i>	221
Світять, як зорі, святі могили! <i>Євген Маланюк</i>	233
Крути. <i>Олег Жданович</i>	238
Крути зобов'язують!	242
Пам'яті героїв	244
Політичне значення Крут. <i>Костянтин Савчук</i>	247
Крути, або «мажор» трагізму української історії. <i>Олег Проценко, Віталій Чепинога</i> . . .	250
Легенда Крут. <i>Володимир Радзикевич</i>	258
Маків квіт. <i>Леся Храплива</i>	263
Вони пішли в безсмертя. <i>Галина Яблонська</i>	268
Трагедія Крут крізь призму минулого й сучасного. <i>Осип Зінкевич</i>	288

ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ГЕРОЯМ КРУТ

Пам'яті тридцяти. <i>Павло Тичина</i>	293
Зразу ж за селом... <i>Павло Тичина</i>	294
Під Крутами. <i>Уляна Кравченко</i>	295
Під Крутами. <i>Олександр Олесь</i>	297
Під Крутами. <i>Олесь Бабій</i>	299
Бій під Крутами. <i>Володимир Янів</i>	301
На крутянському полі. <i>Вероніка Михалевич</i>	304
Крутянська пісня. <i>Богдан-Ігор Антонич</i>	307
Дума про скривавлену сорочку. <i>Оксана Лятуринська</i> . . .	308
Молитва. <i>Євген Маланюк</i>	313
Крути. <i>Демид Бурко</i>	314
Крути. <i>Олекса Стефанович</i>	315
Балада. <i>Герась Соколенко</i>	318
Крути. <i>Поль Половецький</i>	321
Крути. <i>Андрій Гарасевич</i>	323

Крути. <i>Ярема Купчинський</i>	324
Крути. <i>Тиміш Павличенко</i>	325
Крутянці. <i>Олексій Шевченко</i>	327
Вогненне слово. <i>Микола Щербак</i>	328
На Крути. <i>Олекса Кобець</i>	331
Героям Крут. <i>Надія Лан</i>	333
Пам'яті Крутянців. <i>Анатолій Юриняк</i>	334
Юним. <i>Петро Кізко</i>	336
Крути. <i>Марко Боєслав</i>	337
Крути. <i>М. Верес</i>	338
Крути. <i>Дажбожич</i>	339
Крутянцям. <i>Леся Храплива</i>	340
Герої. <i>Василь Онуфрієнко</i>	341
Крутянці. <i>Богдан Бора</i>	342
Крути. <i>Леся Храплива</i>	344
Крути. <i>М. Лавренко</i>	348
Крути. <i>Микола Щербак</i>	349
Минаючи станцію Крути. <i>Олекса Ющенко</i>	352
На крутій горі. <i>Антоніна Листопад</i>	354
Крути. <i>Богдан Стельмах</i>	359
Коли від'їжджає поїзд ... <i>Володимир Патола</i>	360
Сніг. <i>Григорій Булах</i>	361
На могилах. <i>Остап Тарнавський</i>	363

АНОТОВАНИЙ ПОКАЖЧИК ІМЕН**365**

БІБЛІОГРАФІЯ**377**

ФОТОМАТЕРІАЛИ**407**